

Vynález, čo má slúžiť na všetko okrem telefonovania

Mobil nie je pre filozofov

Začiatkom deväťdesiatych rokov, keď malo mobil ešte len málo ľudí, a aj s tými niekoľkými bolo cestovanie vlakom hotové utrpenie, som napísal dost podráždený článok. V zásade som tam spomínal, že mobil by mali mať len ľudia, ktorí sa zaoberajú transplantáciou orgánov, inštalatéri (v oboch prípadoch sú to osoby, ktoré musia byť vo verejnom záujme dosiahnuteľné kdekoľvek a okamžite) a cudzoložníci. Pre zvyšok ľudstva, predovšetkým v prípadoch, keď inak celkom nenápadní páni vykrikovali vo vlaku či na letisku do mobilu čosi o akciách, tvarovanej oceli či bankových pôžičkách, mobil predstavoval znak spoločenskej podriadenosti: skutočne mocní nemajú mobily, ale dvadsať sekretárook, ktoré im filtrujú komunikáciu, mobil však potrebuje len štvrtá liga podriadených, chudáci, ktorí musia byť v ktoromkoľvek okamihu k dispozícii svojmu nadriadenému, či drobní podnikatelia, ktorým banka oznamuje, že ich účet sa ocitol v červených číslach.

FOTO - REUTERS

Zásadný fenomén

Odvtedy sa zmenila predovšetkým situácia cudzoložníkov: v prvej fáze sa museli zaobísť bez tohto supertajného prístroja, lebo len čo si ho obstarali, partner okamžite spozornel a pojal odôvodnené podozrenie. V druhej fáze sa situácia obrátila, veď keď už mali mobil všetci, jeho vlastníctvo nebolo neklamným znakom nevery. Teraz ho milenci môžu používať, ale len pod podmienkou, že nemajú techtle-mechtle s verejne známou osobnosťou, pretože v tom prípade je ich komunikácia nepochybne odpočúvaná.

Čo sa týka spoločenskej podriadenosti, nič sa nezmenilo - zatiaľ sa ešte nezjavili Bushove fotografie s mobilom pri uchu. Lenže faktom je, že mobil sa stal prostriedkom (intenzívnej) komunikácie medzi matkami a deťmi, podvodov pri maturitných skúškach a aj fotografovacej mánie. Mladí prestávajú nosiť náramkové hodinky, lebo čas vidia na mobile. A potom, je tu možnosť posielania sms správ, okamžitých novinárskych informácií, pripojenie sa mobilom na internet a prijímanie elektronickej pošty bez drôtov, a ak k tomu prirátame fakt, že tie najdokonalejšie modely fungujú nielen ako záznamník, ale aj ako vreckový počítač, máme tu spoločensky a technologicky zásadný fenomén.

Dá sa dnes ešte žiť bez mobilu? Keďže pojem "žiť len pre mobil" značí úplné príľnutie k súčasnosti a nadšenie z kontaktu, môže nás v ktorejkoľvek chvíli obráť o osamelé premýšľanie. Ten, komu leží na srdci jeho vlastná sloboda (ako vnútorná, tak aj vonkajšia), môže využívať množstvo možností, ktoré tento predmet ponúka, pravda, okrem telefonovania. Maximálne si ho zapne vo chvíli, keď si chce zavolať taxík či oznámiť doma, že vlak mešká tri hodiny, ale rozhodne nie na to, aby sa ho niekto dovolal - stačí nezapínať ho.

Ak niekto kritizuje tento môj zvyk, odpoviem touto neradostnou príhodou: keď pred viac ako štyridsiatimi rokmi (teda ešte pred érou mobilov) zomrel môj otec, bol som práve na cestách a táto správa ma zastihla až o mnoho hodín neskôr. Toto oneskorenie však na veci nič nezmenilo. Nepomohlo by mi, keby som to vedel o desať minút skôr. Toto značí, že okamžitá komunikácia nemá nič spoločné s veľkými témami života a smrti, nepomôže človeku, ktorý skúma Aristotela či špiritizuje o existencii Boha.

Kde si?

Mobil teda filozofa nemôže zaujímať - ibaže by mu umožnil nosiť vo vrecku bibliografiu tritisíc titulov o Malebrancheovi. Naopak! Existujú mnohé technologické inovácie, ktoré zmenili ľudský život tak veľmi, že sa stali predmetom filozofie - stačí spomenúť vynález písania (od Platóna po Derridu) či mechanický textilný stav (viď Marx).

Paradoxne sa málo filozfovalo o iných technologických zmenách, ktoré sa nám vidia také dôležité, napríklad o automobile či lietadle, aj keď sa pomerne dost' uvažovalo nad zmenou pojmu rýchlosti. No je pravda, že automobil a lietadlo používame len v istých chvíľach (pravda, ak nie sme taxikári, kamionisti či piloti), zatiaľ čo písanie a mechanizácia väčšej časti každodenných činností radikálne zmenili každý okamih nášho života.

Filozofii mobilu sa venuje kniha Maurizia Ferrarisa, ktorá by mala vyjsť v týchto dňoch. Som proti recenziám ešte nevydaných kníh. Čitateľ je totiž na knihu zvedavý, ide si ju kúpiť do kníhkupectva, tam mu povedia, že ešte nevyšla, odchádza s pocitom, že kníhkupec je totálne neschopný, v nasledujúcich dňoch číta recenzie na ďalšie knihy a zaujme ho niečo iné. Ja však, zatiaľ čo sa tvárim, že čítam túto knihu v korektúrach, budem o nej písať o čosi neskôr, a to aj preto, že hoci spomínaný titul (*Kde si? Ontológia mobilu*) sľubuje dobrú ironickú zábavu, Maurizio Ferraris ponúka na túto tému sériu veľmi vážnych úvah a zapája nás do pomerne spletitej filozofickej hry.

© *L'Espresso* 1. septembra 2005

Umberto Eco (1932) *estetik, historik umenia, semiotik, románopisec. Okrem Mena ruže, Foucaultovho kyvadla, Ostrova včerajšieho dňa a Baudolina mu v slovenčine vyšli eseje Babylonský rozhovor a Päť úvah o morálke, a v českom preklade naposledy Meze interpretace.*